

Романюк Богдан Васильович,кандидат юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, професор
Національного транспортного університету, м. Київ, Україна,
ORCID ID 0009-0004-9674-1539**Рябий Сергій Михайлович,**кандидат юридичних наук, заслужений юрист України,
начальник відділу ДНДІ МВС України, м. Київ, Україна,
ORCID ID 0000-0002-7854-4193

КОНФІСКАЦІЯ МАЙНА В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

У статті висвітлено комплекс проблемних питань, які стосуються законодавчого регулювання конфіскації майна в процесі кримінального провадження. Наголошено, що конфіскація майна відіграє важливу роль як захід кримінально-правового впливу, який сприяє підвищенню ефективності процесу протидії злочинності та відновленню порушених прав потерпілих у результаті вчинення кримінальних правопорушень. Акцентовано увагу на деяких правових формах і процесі застосування конфіскації майна як додаткового покарання та відповідності його принципу недоторканності права власності людини й доцільності збереження його в системі кримінальних покарань. Проведено порівняльний аналіз кримінально-правових законів України та зарубіжних країн, які регулюють конфіскацію майна в кримінальному провадженні. Розглянуто перспективи розв'язання проблем, що мають місце в правовій регламентації застосування конфіскації майна, та запропоновано окремі шляхи вдосконалення цього кримінально-правового інституту в кримінальному праві України.

Ключові слова: кримінальне право, закон про кримінальну відповідальність, кримінальне покарання, санкція, покарання, конфіскація майна, спеціальна конфіскація, ефективність покарання, призначення покарання.

Постановка проблеми. Кримінальним законодавством конфіскація майна визнана одним із видів покарань з метою відповідного реагування держави на певні кримінальні правопорушення.

У ч. 1 ст. 59 Кримінального кодексу України (далі – КК України) зазначено, що конфіскації майна полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого.

Однак, ефективність кримінального законодавства значною мірою залежить не лише від кількості покарань, але і їх видів, способів застосування, розмірів, об'єктивного співвідношення з суспільно небезпечними діями та суспільними цінностями, майновим станом особи, яка притягнута до кримінальної відповідальності тощо.

У 2001 році у незалежній Україні був прийнятий новий КК України, який перейняв ще із радянського кримінального законодавства такий вид додаткового покарання, як конфіскацію майна та встановив його за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості, яка може бути призначена лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині КК України (ч. 2 ст. 59).

Проте нині рід занять і майновий стан членів українського суспільства в умовах ринкової економіки суттєво відрізняється від радянської майнової зрівнялівки, а тому цей вид кримінального покарання став надзвичайно дискусійним в українському суспільстві та юридичних колах і потребує відповідних змін.

Сьогодні в нових фінансово-економічних умовах таке додаткове покарання для одних осіб може в разі перевершувати основне покарання, а для інших – бути зовсім не значним або й не можливим для виконання.

Ступінь правообмежень, пов'язаних з конфіскацією майна, в частині права людини на власність є доволі жорстким покаранням. У сучасних умовах ринкової економіки право власності для особи має надзвичайно велике значення, оскільки безпосередньо може бути пов'язане зі сталим видом заняття, пов'язаного з фінансово-господарською діяльністю для життєзабезпечення багатьох осіб.

Згідно з нормами КК України можливість застосування конфіскації не виключається навіть у тих випадках, коли конфіскація майна з огляду на його вартість сприймається як набагато суворіший захід, ніж призначене покарання, то й у цьому виді конфіскації не відповідає принципу справедливості покарання. Адже в певних випадках створюється невідповідність покарання вчиненому кримінальному правопорушенню.

Саме тому в науці кримінального права значну увагу зосереджено на проблемах реформатування такого виду покарання, як конфіскація майна в кримінальному провадженні з метою усунення колізії між змістом санкцій статей Особливої частини КК України та інших примусових заходів, пов'язаних з конфіскацією майна, з метою підвищення ефективності кримінального законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням удосконалення кримінально-правового врегулювання інституту конфіскації майна присвячено ряд наукових праць учених-правників, зокрема: М.І.Бажанова, В.С.Батиргарєєвої, В.Г.Гончаренка, В.К.Грищука, Н.О.Гуторової, М.Я.Гуцуляка, Ш.І.Давлетова, О.В.Єрмака, А.І.Зубкова, В.Н.Іванова, Б.О.Кириєв, В.П.Козирєвої, М.Г.Корабля, Є.Д.Лук'янчикова, Ф.М.Марчука, О.С.Пироженка, С.Г.Собка, Я.І.Соловій, П.Л.Фріса, А.М.Яценка та ін.

Але, при прийнятті нового КК України не були враховані як суттєві зміни суспільного устрою в державі, так і напрацювання юридичної науки й практики, а також міжнародний досвід застосування інституту конфіскації майна в процесі кримінального провадження.

Ба більше, й у самих правознавців та законодавця досі немає не тільки визначення в нормах кримінального закону чітких меж застосування конфіскації майна, але й суттєво розходяться їх думки взагалі щодо повноважень держави в посяганні на право суб'єктів вільного володіння майном.

Тому, вважаємо, що викладене потребує подальших наукових досліджень з метою вчинення подальших дій для підвищення ефективності кримінального законодавства та посилення захисту суспільних відносин від кримінальних правопорушень.

Метою статті є аналіз наукових праць, чинного кримінального законодавства й слідчої та судової практики, які стосуються зазначених вище проблемних аспектів кримінально-правового інституту конфіскації майна для внесення відповідних пропозицій щодо їх можливого вирішення.

Завдання дослідження – уважно вивчити нормативний склад статей КК України, які визначають конфіскацію майна, з метою можливого вдосконалення їх змісту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним завданням кримінального законодавства України є правове забезпечення охорони прав і свобод людини й громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру й безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням.

Для здійснення цього завдання КК України визначає, які суспільно небезпечні діяння є кримінальними правопорушеннями та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили (ст. 1 КК України).

У п. 7 ч. 1 ст. 51 КК України вказано, що одним із покарань є конфіскація майна, а в ч. 2 ст. 52 Кодексу її окреслено як додатковий вид покарання поряд із позбавленням вільського, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.

Однак, конфіскація майна вже впродовж чималого часу є найбільш проблемним видом покарання з усіх примусових заходів кримінального переслідування осіб, які вчиняють певні кримінальні правопорушення.

Ця міра покарання зазнає критики не тільки як застаріла форма в українському кримінальному законодавстві, оскільки не відповідає нинішнім цивілізаційним суспільним відносинам у період ринкової економіки й принципу недоторканності приватної власності засуджених громадян, але й через дотримання прав та свобод інших осіб – членів сім'ї засудженого, а також недосконалість правового визначення майна засудженого, що підлягає конфіскації, призначення часткової конфіскації, колізійності норм Загальної та Особливої частин КК України стосовно підстав призначення конфіскації майна тощо.

Вивчивши та проаналізувавши наукові праці дослідників цього питання та практику кримінального права зарубіжжя, можна констатувати, що загалом думки українських науковців розділилися на тих, хто виступає за вилучення такої міри покарання з кримінального законодавства і тих, хто прагне її збереження, удосконаливши її правове врегулювання.

Так, О.В. Нагорнюк, досліджуючи праці видатного українського дореволюційного вченого-криміналіста О.Ф. Кістяківського, вказує на те, що він був серед перших, хто запропонував вилучити покарання у виді конфіскації майна із цивілізованих кодексів [1, с. 11].

Навіть у період радянщини питання про вилучення із переліку кримінальних покарань конфіскації майна часто обговорювалося на сторінках правової літератури, а тому вона стала нагальною проблемою не лише сьогодення.

Ще на початку 90-х років після проголошення незалежності України питання вилучення із переліку кримінальних покарань конфіскації майна набуло нового імпульсу у зв'язку з побудовою ринкових суспільних відносин та розширенням сектору приватної власності громадян, яка визнана недоторканою.

Так, Н.К. Бабич вказав, що за вчинення деяких майнових злочинів замість конфіскації майна можна застосувати більш ефективно додаткове покарання – штраф, оскільки він є одним із найефективніших видів покарання [2, с. 23].

В.М. Куц зазначив, що конфіскація майна суперечить принципам справедливості та рівності громадян перед законом, у зв'язку з чим її необхідно замінити штрафом у чітко встановленому розмірі [3, с. 64].

Викладені пропозиції активно обговорювалися й напередодні проведення робіт над нині чинним КК України. Такої думки дотримувалися навіть і деякі науковці, що брали участь у комісії з підготовки проєкту цього Кодексу. Зокрема, прихильником наведеної пропозиції був член комісії М.І. Бажанов. Ще в 1999 році він стверджував, що цивілізоване кримінальне право не вбачає конфіскацію майна видом покарання, оскільки воно має суто фіскальний характер та безпідставно обмежує як право приватної власності засудженого, так і членів його сім'ї [4, с. 175]. Його погляд поділяли й інші дослідники. Зокрема, М.І. Панов та Н.О. Гуторова вказували, що конфіскація майна є покаранням, яке несумісне з існуванням демократичної ринково орієнтованої держави. Майновим покаранням за вчинення злочину слід визнавати доцільним не конфіскацію майна, а штраф у досить чітко встановленому розмірі [5, с. 57–58].

Проте, найбільш активно означений вид додаткового покарання став предметом спорів науковців після прийняття законодавцем чинного КК України, який, не зважаючи на чималу критику правознавців, знову передбачив його застосування. Посилення уваги дослідників до цього покарання ще збільшилося після того, як Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини» від 07 жовтня 2014 року № 1689-VII було розширено підстави призначення конфіскації майна як додаткового виду кримінального покарання. Так, конфіскація майна може призначатися не тільки за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, а й за злочини проти основ національної безпеки України і громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості.

Питання доцільності існування конфіскації майна розглядалися й на рівні дисертаційних досліджень. Але й досі думка вчених залишається неоднозначною.

Е.Л. Стрельцов вказував на те, що конфіскація справляє величезний каральний та майновий вплив на засудженого і в сучасних умовах може мати більший стримувальний ефект, ніж позбавлення волі [6, с. 211].

М.Й. Коржанський вважав конфіскацію майна ефективним покаранням [7, с. 150].

Б.О. Кириш наголосив, що конфіскація майна є ефективним та дієвим засобом кримінально-правової протидії корисливій злочинності [8, с. 237, 240].

З цих самих позицій ефективності означеного покарання виступають М.Г. Корабель, Ю.В. Шинкарьов. Вони лише вбачають проблему в належному

закріпленні його на законодавчому рівні [9, с. 139].

Л.А. Гарбовський запропонував встановити в законі можливість призначення загальної конфіскації майна не тільки як додаткового, але й навіть як основного покарання [10, с. 135–137].

Г.М. Собко пояснює необхідність збереження такого покарання, як конфіскація майна історичними, соціально-економічними, правовими чинниками, однак пропонує «...краще окреслити характер обмеження й привести до сучасних умов перелік майна, що може бути конфісковане» [11, с. 55–56; 12, с. 14].

С.Я. Бурда необхідність збереження конфіскації майна також пояснює її ефективністю [13, с. 267].

Не піддає сумніву необхідність існування загальної конфіскації майна і Є.В. Корнієнко. Вона лише пропонує вдосконалення правового регулювання санкцій відповідних норм КК України [14, с. 127–132].

Поляков В.М. свою позицію щодо збереження конфіскації майна аргументує також традиційно – ефективністю цього виду покарання, який не має заміника [15, с. 93].

Такої самої традиційності в поясненнях необхідності збереження конфіскації майна як виду покарання дотримуються й інші автори, доповнюючи їх ще: «індивідуалізацією покарання», «простим процесом призначення та виконання» та нібито високим рівнем застосування конфіскації іншими країнами світу [16, с. 50]; «ефективним засобом профілактики вчинення кримінальних правопорушень» [17, с. 56]; вона «обумовлена соціальними і економічними причинами» [18, с. 178].

Проте більшість науковців, у тому числі ті, які продовжують подальші дослідження цього виду покарання, підтримують уже наведених вище авторів, які започаткували висунення своїх пропозицій щодо недоцільності існування в кримінальному праві загальної конфіскації майна.

Зокрема, як указує В.М. Мельникова, конфіскація порушує не лише право приватної власності злочинця, а також права невинуватих осіб, що не відповідає принципу відповідальності лише за наявності вини [19, с. 224].

В.М. Мельникова-Крикун розглядає також конфіскацію майна як несумісне покарання з ринково економікою демократичної держави [20, с. 63].

Є думки й про те, що конфіскація як вид покарання суперечить загальновизнаним нормам міжнародного права, принципам гуманізму і справедливості й тому має бути виключена законодавцем з переліку видів покарання [21, с. 140–144].

О.С. Пироженко визнає недоцільним надалі існування в кримінальному законодавстві України такого виду покарання, як конфіскація майна, тому що за своєю сутністю вона не відповідає окремим положенням Основного Закону України (зокрема, принципам рівності громадян перед законом і вини) [22, с. 14].

Вилучити конфіскацію майна з переліку покарань пропонує й Н.В. Марченко [23, с. 15].

Ш.Б. Давлатов також розглядає тільки виключення конфіскації майна з переліку покарань та заміну її додатковим покаранням у вигляді штрафу [24, с. 316].

Т.О. Павлова проти лише повної конфіскації майна засудженого, оскільки члени його сім'ї позбавляються матеріальних засобів існування й безвинно страждають [25, с. 138].

О.В. Єрмак, проаналізувавши міжнародні нормативно-правові акти, ратифіковані Україною, та, вивчивши зарубіжний досвід, вказує на те, що в жодному міжнародному нормативно-правовому акті не йдеться про загальну конфіскацію майна в розумінні вітчизняної кримінально-правової доктрини, а в більшості держав світу загальна конфіскація взагалі не відома. Окрім того, у багатьох країнах вона навіть прямо заборонена конституцією.

Тому, зважаючи на зазначене вище, він поділяє позицію тих криміналістів, які вважають конфіскацію рудиментарним кримінально-правовим явищем радянської епохи [26, с. 106–107; 27, с. 85].

Погляди прихильників збереження цієї міри покарання переконливо спростовує Ю.В. Філей своїми твердженнями про те, що «Позбавлення засудженого майна, нажитого законним шляхом (конфіскація), не тільки не сприяє його законослухняній поведінці, але й у деяких випадках стимулює його подальшу злочинну діяльність». На його думку, цей вид покарання не сприяє досягненню мети спеціальної превенції, не виправляє злочинців, а також не відповідає принципу гуманізму» [28, с. 78].

В.В. Шаблистий прямо вказує, що загальна конфіскація майна, як вид кримінального покарання, має бути скасована через її невідповідність Конституції України [29, с. 137].

О.І. Бідна у своїй дисертації обґрунтовує доцільність поступової відмови від конфіскації майна як виду покарання з одночасним розширенням сфери застосування штрафу як додаткового покарання [30, с. 10].

О.С. Пироженко, хоча частково й погоджується з окремими дослідниками, які стверджують про наявність соціально-правових підстав і доцільність існування такого заходу кримінально-правового впливу, як конфіскація майна, утім він також уважає за необхідне усе ж таки розв'язувати це питання з огляду на ґрунтовні наукові дослідження та міжнародні стандарти кримінально-правового регулювання [31, с. 67].

А.О. Винник убачає необхідність удосконалення правової регламентації спеціальної конфіскації, а з іншого боку, – відмову від використання загальної конфіскації майна як виду кримінального покарання та виключення останньої із системи покарань, передбачених КК України [32, с. 28].

О.В. Попович та Л.В. Томаш вважають, що конфіскація майна не відповідає ані сучасному стану кримінальної політики держави, ані сутності й особливостям як специфічного виду кримінальної відповідальності навіть за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 110² КК України [33, с. 91–92].

Отже, прихильники збереження конфіскації майна викладають такі доводи, як традиційність, ефективність тощо, що не є переконливими. Наприклад, добре відомо, що традиції змінюються залежно від змін суспільних відносин. В Україні відбулися різкі зміни суспільно-економічних формацій і недоторканність права власності на майно стало фундаментальним конституційним благом. Не слід забувати, що право власності являє собою природне право людини, яке раніше попиралося в

середньовіччі та радянською державою, а тому не варто наполягати на традиційності інституту конфіскації майна. Будівництво нової демократичної української держави з ринковою економікою зумовлює нині шукати якісно нові підходи до вирішення проблем, пов'язаних з дотриманням права власності певних суб'єктів кримінального провадження.

Що стосується ефективності такого покарання, як конфіскація майна, а особливо його повного вилучення в законного власника, то це також не є належним і переконливим аргументом його збереження в нинішньому вигляді в кримінальному законодавстві України. Спершу слід зауважити, що коли йдеться про покарання, то застосування до нього такого поняття, як «ефективність» не є вдалим. Воно є радше показником результатів комплексу дій у процесі якоїсь діяльності: політичної, економічної, соціальної, технологічної, у тому числі виховної, виправної тощо. Конфіскація майна – це один зі способів покарання і засобів протидії злочинності. Тому, правильним є говорити про ефективність діяльності органів та установ, що виконують певний вид покарання, а не про вид способу покарання, яким є конфіскація майна. Як зазначив І.С. Яковець: «оцінка ефективності виконання кримінальних покарань – це здійснювана у встановленому порядку діяльність спеціально законодавчо визначених органів по встановленню ступеня ефективності даного процесу» [34, с. 52].

Тому, в правознавстві це поняття більше застосовують для позначення «ефективності» права, під яким розуміють належну якість законодавчих актів щодо механізму правового регулювання суспільних відносин, що призводить до фактичних позитивних наслідків. В іншому разі правові акти будуть не ефективними й потребують змін.

Якщо йдеться про види покарань, то вартим уваги є мета покарання. У ч. 2 ст. 50 КК України вказується, що покарання має на меті не лише кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так й іншими особами. У ч. 2 ст. 65 КК України йдеться про те, що особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових злочинів.

Отже, правильніше буде зазначити те, чи виконує певний вид покарання свої функції для досягнення цілей, указаних законодавцем. А під поняття «ефективність» має підпадати оцінка діяльності органів та установ виконання покарань, які реалізують свою ексекутивну діяльність.

Думаємо, що не варто доводити якимись ще додатковими аргументами того факту, що не кожна особа, яка втратила після конфіскації все своє законне майно, а особливо отримане ще й у процесі своєї підприємницької діяльності, яка є її єдиною професійною діяльністю, після відбуття покарання зможе уникнути вчинення нових правопорушень.

Те саме стосується її близьких та інших осіб, які звикли сповна користуватися вказаним майном або бути майбутніми спадкоємцями такого майна після досягнення повноліття, яке було лише тимчасово передано у володіння повнолітньому родичу, який мав з часом це майно передати цим особам при досягненні віку і права наслідування. Проте він, до досягнення вказаними особами повноліття, став засудженим за кримінальне правопорушення і це майно в нього було конфісковано, оскільки на той час перебувало в

його законному володінні. Можуть виникнути й інші несприятливі життєві ситуації, що судима особа «розраховується» за це не своїм майном, і тому страждають невинні особи.

Схвалювати загальну конфіскацію майна навіть при вчиненні корисливо-насильницьких злочинів є також здебільшого марним. Якщо особа за своїми біопсихологічними даними схильна до користування багатством, то вона, для свого задоволення, після конфіскації та відбування покарання, буде знову його здобувати будь-яким способом, у тому числі незаконним, але більш досконалим, щоб уникнути відповідальності.

Уже давно доведено, що вплив на злочинність лише одними каральними заходами є надто примітивним. Він потребує комплексу способів та засобів впливу, яких навчають правознавців ще в процесі вивчення кримінології у ЗВО.

Тому, годі стверджувати про так звану ефективність загальної конфіскації майна, а тим більше в нинішніх ринкових відносинах з великою часткою приватної власності. Суть покарання полягає не в його загрозливості, а в його невідворотності та належному виконанні своїх функцій для досягнення поставленої мети.

Так, сподівання в ХХІ ст. на всесилля кримінального закону про загальну конфіскацію майна та її вплив на ситуацію зі злочинністю в країні не варто переоцінювати, адже це не що інше, як легісломанія.

Прихильникам конфіскації майна як «ефективного» покарання варто нагадати, що ще в ХVІІІ ст. повстало питання тодішнього панування в Європі середньовічної жорстокості кримінальних покарань, пов'язаних з катуваннями, спаленнями та вбивствами, які не могли забезпечувати справедливе правосуддя та вплив на стан злочинності. Проти такого свавілля виступали видатні європейські філософи-просвітителі, але найбільше уваги кримінальній юстиції приділив відомий італійський правознавець Ч. Беккарія (1738–1794), який виклав свої основні думки щодо покарання в знаменитому трактаті «Про злочини та покарання». Ч. Беккарія категорично відмовився від домінуючої в той час каральної ідеології залякування, що нині прямо пропонують деякі названі вище автори, з якої тоді вбачалося, що основна та самостійна мета покарання досягається шляхом жорстокої розправи, катувань і мук, які слугують «засобами відплати й спокутування гріха» за вчинений злочин.

Він стверджував, що «...мета покарань полягає не в катуванні й мученні людини», а «лише в тому, щоб перешкодити винному знову завдати шкоди суспільству й утримати інших від здійснення того ж». Ба більше, Ч. Беккарія вказував, що покарання спрямовано на майбутнє, а головною його метою є запобігання злочинам [35, с. 112, 214–233].

Замість суворості та жорстокості покарання він запропонував інший принцип – його неминучість. Він наголошував, що «Впевненість у неминучості хоча б і помірного покарання справить завжди *більше* враження, ніж страх перед іншим більш жорстоким, але таким, що супроводжується надією на безкарність» [35, с. 159–160].

Його гуманістичні ідеї щодо мети кримінальних покарань уже давно лягли в основу багатолітнього прогресивного кримінального законотворення на вказаних принципах у прогресивних країнах Заходу, а тому, як уже зазначалося, у них недаремно відсутнє таке покарання, як загальна конфіскація майна, але лише існує спеціальна конфіскація.

Не є переконливими й доводи прихильників збереження конфіскації майна, які пояснюють це «індивідуалізацією» покарання, «простим процесом призначення та виконання» та нібито високим рівнем застосування конфіскації іншими країнами світу.

Таку «індивідуалізацію» покарання можна спростувати досить просто. Індивідуалізація покарання полягає в обов'язковому урахуванні при призначенні покарання індивідуальних особливостей особи засудженого. Згідно з п. 3 ч. 1 ст. 65 КК України при призначенні покарання суд враховує ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують і обтяжують покарання.

А тепер приклади. Однакові за кримінологічними характеристиками особи, які за аналогічних обставин вчинили однакові за тяжкістю кримінальні правопорушення, нестимуть неоднакові покарання, коли в них суттєво відрізнятиметься майновий стан. Ще може бути й таке, що особа, яка вчинила більш тяжкий злочин та з більш тяжкими наслідками, але за наявності невеликої кількості майна чи взагалі за його відсутності понесе набагато менше покарання, ніж та особа, що вчинила менш небезпечне діяння і не з такими тяжкими наслідками, оскільки вона має велику кількість майна. Проте, важко говорити й про індивідуалізацію покарання його справедливостю, коли ці особи діяли як співучасники і вчинили аналогічні діяння тощо.

Стосовно нібито високого рівня застосування конфіскації іншими країнами світу, то варто зазначити, що в законодавстві навіть абсолютної більшості країн, які колись входили до соціалістичного табору, тепер відсутня загальна конфіскація майна як вид покарання. У них існує лише досконала спеціальна конфіскація майна.

З огляду на обмеженість статейного викладу, ми не маємо змоги детальніше зупинитися на останніх двох наших контраргументах, а тим більше, що наукових робіт, які підтверджують викладене нами, у юридичній літературі достатньо. А щодо вивчення міжнародного досвіту, то ми вже зазначали про це в роботі О.В. Єрмака.

Виклавши свої контраргументи щодо аргументів прибічників такого покарання, як загальна конфіскація майна, ми цілком підтримуємо аргументи та пропозиції тих дослідників, які пропонують вилучити його із кримінального законодавства.

Основа нашої позиції насамперед базується на конституційних принципах про рівність прав та рівність громадян перед законом (ст.ст. 21, 24 Конституції України), адже ця рівність суттєво порушується при застосуванні конфіскації майна, оскільки його кількість є різною за величиною в кожній особі, що впливає на нерівність втрачених прав на неї та рівень понесеного покарання. Норма ст. 24 Основного Закону України також забороняє будь-які привілеї чи обмеження за ознаками майнового стану. При застосуванні конфіскації майна привілеїв повністю на боці засуджених, які не мають майна, мають незначну кількість майна або їм вчасно вдалося його приховати, що на практиці є непоодиноким.

Отже, таке покарання за своїм ступенем карального впливу визначається не за рівнем тяжкості кримінального правопорушення, а виключно – майновим станом засудженого.

Юристи мають зважати на те, що норми кримінального законодавства не можуть звужувати права особи, передбачені в наведених вище статтях Основного Закону

України. Про цьому Конституційний Суд України в рішенні від 02 листопада 2004 року № 15-рп/2004 наголосив, що конституційна гарантія правового статусу особи поширюється, зокрема, на призначення кримінального покарання (абзац 1 підп. 4.2 п. 4 мотивувальної частини).

Суд також вважає, що встановлення законодавцем недиференційованого покарання та неможливість його зниження не дає змоги застосовувати покарання до осіб, які вчинили злочин, з урахуванням його ступеня тяжкості, розміру заподіяних збитків, форми вини й мотивів злочину, майнового стану підсудного та інших істотних обставин, що є порушенням принципу справедливості покарання, його індивідуалізації та домірності (абзац 6 п. 5 мотивувальної частини) [36].

Не слід ігнорувати й того факту, що конфіскація майна, а особливо повне його відчуження, аж ніяк не відповідає його призначенню навіть як альтернативне покарання, а тим більше як додаткове покарання. Для осіб, які володіють великими законними статками – це буде навіть суворішим покаранням, ніж позбавлення волі. Як відомо, строк позбавлення волі можна зменшити або особа може бути звільнена від покарання за амністією, а позбавлення власності – безальтернативне навіть при амністії, якщо конфіскація майна, в частині вироку, не була виконана на день набрання чинності законом про амністію [37].

Тому, недаремно в міжнародних нормативно-правових актах і кримінальному законодавстві цивілізованих країн світу не йдеться про загальну конфіскацію майна й у таких масштабах, як нині відбувається в КК України, що є відлунням середньовічної минувшини, а лише про спецконфіскацію. Остання й була запроваджена в нашої державі Законом України від 18 квітня 2013 року № 222-VII на вимоги західних країн у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України. Україна має в подальшому ліквідувати загальну конфіскацію майна, адже наразі при вчиненні кримінальних правопорушень підлягає спецконфіскації не тільки незаконно набуте майно, але й цінності та інше майно (ст. 96² КК України).

Водночас, уже чимало часу передова світова та європейська наука й практика визнають штраф як покарання, що найбільше відповідає нинішньому розвитку соціально-економічних і політичних формацій держав та досягненню максимально можливої мети покарання. Він є дуже дієвим і гуманним видом покарання, оскільки має разовий характер і не відриває засудженого від його професійної діяльності, соціально-побутового, сімейного середовища, які позитивніше впливають на його ресоціалізацію після скоєного, ніж установи виконання покарань зі спецконтингентом правопорушників.

Каральність штрафу обмежується лише позбавленням винного певних матеріальних цінностей залежно від фінансово-матеріального стану правопорушника, що відповідає принципам індивідуалізації покарання та рівності всіх перед законом.

Особливий акцент на цей вид покарання зроблений у встановленні відповідальності за кримінальні правопорушення, пов'язані з майновими правопорушеннями, правопорушеннями, вчиненими з необережності, й навіть за деякі незаконні діяння проти особи.

Штраф є одним з основних видів покарань. Наприклад, у Франції кримінальними покараннями є: довічне позбавлення волі; тюремне ув'язнення, а виправними – тюремне ув'язнення, штраф, штраф-дні (регулярне внесення засудженим до державного бюджету певної, визначеної судом, грошової суми). У Франції штраф – найпоширеніший із майнових видів покарання [38]. Кримінальне законодавство Німеччини визначило два основних види покарань – позбавлення волі (§ 38, 39) і грошовий штраф (§ 40–43) [39]. За кримінальним законом Японії передбачена смертна кара; позбавлення волі без примусової праці (тюремне ув'язнення); грошовий штраф тощо (ст. 6) [40].

Висновки та пропозиції. Отже, можна зазначити, що загальна конфіскація майна як вид кримінального покарання не відповідає міжнародному праву. Він відсутній у цивілізованих країнах світу та навіть в абсолютній більшості колишніх республік СРСР і суперечить нормам Основного Закону нашої держави, а тому підлягає скасуванню і в Україні.

Водночас, пропонуємо: а) ввести штраф як основний вид покарання, але розміри його мають відповідати, за певними показниками, тяжкості кримінального правопорушення та майновому стану правопорушника; б) розширити об'єкти спеціальної конфіскації, про що вже наголошувалося в наукових дослідженнях; в) розглянути, як виняток, питання можливої конфіскації майна лише осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 111 та 111¹ КК України, у період воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Нагорнюк О.В.* Питання Загальної частини кримінального права в працях О.Ф. Кістяківського: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2004. 20 с.
2. *Бабич Н.К.* Экономическая преступность: а если штрафом? *Финансовая Украина*. 1996. № 43. С. 22–24.
3. *Куц В.М.* Новий Кримінальний кодекс України: яким йому бути. Харків: Ксілон, 1999. 204 с.
4. *Бажанов М.И.* Наказание в проекте УК Украины. *Проблеми законності*: Респ. міжвідом. наук. зб. Харків, 1999. Вип. 38. С. 167–179.
5. *Панов М.І., Гуторова Н.О.* Проблеми оптимізації санкцій за фінансові злочини. *Право України*. 2000. № 9. С. 56–58.
6. *Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: учебник; под ред. Е.Л. Стрельцова.* Харьков: Одиссей, 2002. 672 с.
7. *Коржанський М.Й.* Проблеми кримінального права: монографія. Дніпропетровськ: Юрид. акад. Мін-ва внутр. справ України, 2003. 198 с.
8. *Кириш Б.О.* Конфіскація майна: аргументи за збереження і за скасування цього виду покарання. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2006. Вип. 1. С. 233–244.
9. *Корабель М.Г., Шинкарьов Ю.В.* Конфіскація майна як вид кримінального покарання: монографія. Харків: *Право*, 2018. 176 с.
10. *Гарбовський Л.А.* Окремі аспекти вдосконалення кримінально-процесуального забезпечення конфіскації майна органами дізнання та досудового слідства. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 10. С. 135–137.
11. *Собко Г.М.* Пропозиції по вдосконаленню повної конфіскації майна за кримінальним законодавством України і шляхи його вдосконалення. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2007. № 4. С. 55–56.

12. Собко Г.М. Конфіскація за кримінальним законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2008. 20 с.
13. Бурда С.Я. Юридичний аналіз покарання у виді конфіскації майна як додаткового покарання за КК України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 267.
14. Корнієнко С.В. Конфіскація майна за кримінальним законодавством України: правова природа, види, проблеми законотворення. *Наше право*. 2014. № 8. С. 127–132.
15. Поляков В.М. Щодо доцільності існування конфіскації майна як виду кримінального покарання. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 10-2. Т. 2. С. 91–93. (Серія: Юриспруденція).
16. Козаченко О.В., Зіневич А.І. Види конфіскацій за кримінальним законом України. *Новітні кримінально-правові дослідження: зб. наук. пр.; відп. ред. О.В. Козаченко*. Миколаїв: Іліон, 2015. С. 47–51.
17. Кушнерук Д.В. Правове регулювання конфіскації майна за законодавством України. *Часопис цивілістики*. 2018. Вип. 28. С. 54–58.
18. Соловій Я.І., Гуцуляк М.Я. Теоретико-правова регламентація та практика застосування покарання у виді конфіскації майна. 2015. № 11. С. 172–180.
19. Мельникова В.М. Конфіскація майна, як додатковий вид покарання. *Юридичні читання молодих вчених: зб. матеріалів Всеукр. наук. конф. (м. Київ, 23–24 квіт. 2004 р.)*. Київ: НПУ ім. Драгоманова, 2004. С. 222–225.
20. Мельникова-Крикун В.М. Про недоцільність застосування конфіскації майна як виду додаткового покарання. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2005. № 29. С. 61–65.
21. Козирева В. Кримінальні покарання майнового характеру: сутність, мета, практика застосування. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 4. С. 140–144.
22. Пироженко О.С. Покарання, що обмежують майнові права засуджених, за кримінальним правом України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2011. 20 с.
23. Марченко Н.В. Додаткові покарання та особливості їх призначення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2009. 20 с.
24. Давлатов Ш.Б. Актуальні проблеми призначення та виконання конфіскації майна та їхній вплив на перспективи існування даного покарання у кримінальному праві України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 4. С. 316–319.
25. Павлова Т.О. Види конфіскації за чинним Кримінальним кодексом України. *Правова держава*. 2016. № 23. С. 135–140.
26. Єрмак О.В. Конфіскація як захід кримінально-правового характеру: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2017. 262 с.
27. Єрмак О.В. Конфіскація в міжнародних правових документах. *Кримінально-виконавча система: Вчора. Сьогодні. Завтра: науковий журнал*. 2017. № 1 (1). С. 77–87.
28. Філей Ю.В. Конфіскація майна за злочини проти основ національної безпеки. *Актуальні проблеми кримінально-правової охорони основ національної безпеки України: матеріали кругл. столу*. Харків: Юрайт, 2017. 158 с.
29. Шаблистий В.В. Конфіскація та спеціальна конфіскація як можливий наслідок вчинення корупційного правопорушення. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 1 (90). С. 130–139.
30. Бідна О.І. Конфіскація за кримінальним правом України: автореф. дис. ... на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2019. 23 с.
31. Пироженко О.С. Питання доцільності встановлення кримінального покарання у виді конфіскації майна за окремі види злочинів. *Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ.*

конф. (м. Харків, 22 трав. 2015 р.). Харків: ХНУВС, 2015. 368 с.

32. Винник А.О. Порівняльна характеристика спеціальної конфіскації як іншого заходу кримінально-правового характеру та конфіскації як виду покарання за чинним Кримінальним кодексом України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 2. С. 26–28.

33. Попович О.В., Томаш Л.В. Конструктивні особливості кримінально-правових санкцій ст. 1102 Кримінального кодексу України. *Держава та регіони*. 2020. № 1 (67). Т. 2. С. 88–94. (Серія: Право).

34. Яковець І.С. Теоретичні та прикладні засади оптимізації процесу виконання кримінальних покарань: монографія. Харків: Право, 2013. 392 с.

35. Беккарія Ч. Про злочини і покарання; пер. з італ. М.М. Ісаєва. Київ: ІнЮре, 2014. 240 с.

36. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02.11.2004 р. № 15-рп/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text> (дата звернення: 23.05.2024).

37. Про застосування амністії в Україні: Закон України від 01.10.1996 р. № 392/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.05.2024).

38. Кримінальний кодекс Французької Республіки. Київ: ОБК, 2017. 348 с.

39. Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung. Strafgesetzbuch. BGBl. I S. 2146. Artikel 4 des Gesetzes vom 4. Dezember, 2022. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/StGB.pdf> (дата звернення: 23.05.2024).

40. Кримінальний кодекс Японії: URL: https://www.academia.edu/37779174/%D0%A3%D0%9A_%D0%AF%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%B8_doc (дата звернення: 23.05.2024).

REFERENCES

1. Nahorniuk, O.V. (2004). Pytannia Zahalnoi chastyny kryminalnoho prava v pratsiakh O.F. Kistiakivskoho. "The issue of the General part of criminal law in the works of O.F. Kistiakivskyi": extended abstract of candidate's thesis: 12.00.08. Kharkiv. 20 p. [in Ukrainian].

2. Babych, N.K. (1996). Ekonomicheskaya prestupnost: a esli shtrafom? "Economic crime: what if a fine?" *Financial Ukraine*. No. 43. P. 22–24 [in russian].

3. Kuts, B.M. (1999). Novyi Kryminalnyi kodeks Ukrainy: yakym yomu buty. "The new Criminal Code of Ukraine: what it should be". Kharkiv: "Xylon". 204 p. [in Ukrainian].

4. Bazhanov, M.Y. (1999). Nakazanie v proekte UK Ukrainy. "Punishment in the draft Criminal Code of Ukraine. Issues of legality": Rep. interdepartmental of science coll. Kharkiv. Vol. 38. P. 167–179 [in Ukrainian].

5. Panov M.I., Hutorova N.O. (2000). Problemy optymizatsii sanktsii za finansovi zlochyny. "Problems of optimization of sanctions for financial crimes". *Pravo Ukrainy*. No. 9. P. 56–58 [in Ukrainian].

6. Uholovnoie pravo Ukrainy. Obshchaya i Osobennaia chast. "Criminal law of Ukraine. General and personal parts": textbook; under the editorship E.L. Streltsova. Kharkiv: Odissei, 2002. 672 p. [in russian].

7. Korzhanskyi, M.Y. (2003). Problemy kryminalnoho prava. "Problems of criminal law": monograph. Dnipropetrovsk: Jurid. Acad. of the Ministry of Internal Affairs of Ukrainian, 2003. 198 p. [in Ukrainian].

8. Kyrys, B.O. (2006). Konfiskatsiia maina: arhumenty za zberezhenia i za skasuvannia tsoho vydu pokarannia. "Confiscation of property: arguments for preservation and abolition of this type of

punishment”. *Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs*. Issue 1. P. 233–244 [in Ukrainian].

9. Korabel, M.H., Shynkariov, YU.V. (2018). Konfiskatsiia mayna yak vyd kryminalnoho pokarannia. “Property confiscation as a type of criminal punishment”: monograph. Kharkiv: Pravo. 176 p. [in Ukrainian].

10. Harbovskiy, L.A. (2006). Okremi aspekty vdoskonalennia kryminalno-protsesualnoho zabezpechennia konfiskatsii maina orhanamy diznannia ta dosudovoho slidstva. “Certain aspects of improving the criminal procedural provision of confiscation of property by bodies of inquiry and pre-trial investigation”. *Pidpriemnytstvo, Hospodarstvo i Pravo*. No. 10. P. 135–137 [in Ukrainian].

11. Sobko, H.M. (2007). Propozytsii po vdoskonalenniu povnoi konfiskatsii maina za kryminalnym zakonodavstvom Ukrainy i shliakhy yoho vdoskonalennia. “Proposals to improve the full confiscation of property under the criminal law of Ukraine and ways to improve it”. *South Ukrainian Legal Journal*. No. 4. P. 55–56 [in Ukrainian].

12. Sobko, H.M. (2008). Konfiskatsiia za kryminalnym zakonodavstvom Ukrainy. “Confiscation under the criminal law of Ukraine”: extended abstract of candidate’s thesis: 12.00.08. Kyiv. 20 p. [in Ukrainian].

13. Burda, S.YA. (2012). Yurydychnyi analiz pokarannia u vydi konfiskatsii maina yak dodatkovoho pokarannia za KK Ukrainy. “Legal analysis of punishment in the form of confiscation of property as an additional punishment under the Criminal Code of Ukraine”. *Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs*. No. 1. 267 p. [in Ukrainian].

14. Kornienko, YE.V. (2014). Konfiskatsiia maina za kryminalnym zakonodavstvom Ukrainy: pravova pryroda, vydy, problemy zakonotvorennia. “Confiscation of property under the criminal legislation of Ukraine: legal nature, types, problems of law-making”. *Our Right*. No. 8. P. 127–132 [in Ukrainian].

15. Poliakov, V.M. (2014). Shchodo dotsilnosti isnuvannia konfiskatsii mayna yak vydu kryminalnoho pokarannia. “Regarding the expediency of confiscation of property as a type of criminal punishment”. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*. No. 10-2. T. 2. P. 91–93. (Series: Jurisprudence) [in Ukrainian].

16. Kozachenko, O.V., Zinevych, A.I. (2015). Vydy konfiskatsii za kryminalnym zakonom Ukrainy. Novitni kryminalno-pravovi doslidzhennia. “Types of confiscations under the criminal law of Ukraine”. The latest criminal legal studies; resp. ed. O.V. Kozachenko. Mykolaiv: “Ilion”. P. 47–51 [in Ukrainian].

17. Kushneruk, D.V. Pravove rehuliuвання konfiskatsii maina za zakonodavstvom Ukrainy. “Legal regulation of confiscation of property under the legislation of Ukraine”. *Journal of Civil Studies*. Vol. 28. P. 54–58 [in Ukrainian].

18. Solovii, Ya.I., Hutsuliak, M.Ya. (2015). Teoretyko-pravova rehlementatsiia ta praktyka zastosuvannia pokarannia u vydi konfiskatsii maina. “Theoretical and legal regulation and practice of punishment in the form of confiscation of property”. No. 11. P. 172–180 [in Ukrainian].

19. Melnykova, V.M. (2004). Konfiskatsiia maina, yak dodatkovyi vyd pokarannia. Yurydychni chytannia molodykh vchenykh. “Confiscation of property as an additional type of punishment. Legal readings of young scientists”: coll. materials of science conf. (Kyiv, April 23–24, 2004). Kyiv: Drahomanova NPU. P. 222–225 [in Ukrainian].

20. Melnikova-Krykun, V.M. (2005). “On the impracticality of using property confiscation as a type of additional punishment”. *Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*. No. 29. P. 61–65 [in Ukrainian].

21. Kozryieva, V. (2006). Kryminalni pokarannia maynovoho kharakteru: sutnist, meta, praktyka zastosuvannia. “Criminal penalties of a property nature: essence, purpose, practice of application”. *Entrepreneurship, Economy and Law*. No. 4. P. 140–144 [in Ukrainian].

22. Pyrozhenko, O.S. (2011). Pokarannia, shcho obmezhuout mainovi prava zasudzhenykh, za kryminalnym pravom Ukrainy. "Punishments that limit the property rights of convicts under the criminal law of Ukraine": candidate's thesis: 12.00.08. Kharkiv. 20 p. [in Ukrainian].

23. Marchenko, N.V. (2009). Dodatkovy pokarannia ta osoblyvosti yikh pryznachennia. "Additional punishments and features of their appointment": candidate's thesis: 12.00.08. Kyiv. 20 p. [in Ukrainian].

24. Davlatov, Sh.B. (2015). Aktualni problemy pryznachennia ta vykonannia konfiskatsii maina ta yikhonii vplyv na perspektyvy isnuvannia danoho pokarannia u kryminalnomu pravi Ukrainy. "Actual problems of appointment and execution of confiscation of property and their influence on the prospects for the existence of this punishment in the criminal law of Ukraine". *Comparative and Analytical Law*. No. 4. P. 316–319 [in Ukrainian].

25. Pavlova, T.O. (2016). Vydy konfiskatsii za chynnym Kryminalnym kodeksom Ukrainy. "Types of confiscation according to the current Criminal Code of Ukraine". *Rule of Law*. No. 23. P. 135–140 [in Ukrainian].

26. Yermak, O.V. (2017). Konfiskatsiia yak zakhid kryminalno-pravovoho kharakteru. "Confiscation as a measure of a criminal-legal nature": candidate's thesis: 12.00.08. Kyiv. 262 p. [in Ukrainian].

27. Yermak, O.V. (2017). Konfiskatsiia v mizhnarodnykh pravovykh dokumentakh. "Confiscation in international legal documents". *Criminal and enforcement system: Yesterday. Today. Tomorrow: Scientific Journal*. No. 1 (1). P. 77–87 [in Ukrainian].

28. Philei, Y.V. (2017). Konfiskatsiia mayna za zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky. Aktualni problemy kryminalno-pravovoi okhorony osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy. "Confiscation of property for crimes against the foundations of national security. Actual problems of the criminal law protection of the foundations of national security of Ukraine": materials of the round table. Kharkiv: "Yurait". 158 p. [in Ukrainian].

29. Shablystii, V.V. (2018). Konfiskatsiia ta spetsialna konfiskatsiia yak mozhlyvyi naslidok vchynennia koruptsiinoho pravoporushennia. "Confiscation and special confiscation as a possible consequence of committing a corruption offense". *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. No. 1 (90). P. 130–139 [in Ukrainian].

30. Bidna, O.I. (2019). Konfiskatsiia za kryminalnym pravom Ukrainy. "Confiscation under the criminal law of Ukraine": candidate's thesis: 12.00.08. Kharkiv. 23 p. [in Ukrainian].

31. Pyrozhenko, O.S. (2015). Pytannia dotsilnosti vstanovlennia kryminalnogo pokarannia u vydi konfiskatsii maina za okremi vydy zlochyniv. Aktualni problemy kryminalnogo prava ta kryminolohii u svitli reformuvannia kryminalnoi yustytzii. "The question of the expediency of establishing criminal punishment in the form of confiscation of property for certain types of crimes. Actual problems of criminal law and criminology in the light of criminal justice reform": collect. materials of the International science and practice conf. (Kharkiv, May 22, 2015). Kharkiv: KhNUVS. 368 p. [in Ukrainian].

32. Vynnyk, A.O. (2019). Porivnialna kharakterystyka spetsialnoi konfiskatsii yak inshoho zakhodu kryminalno-pravovoho kharakteru ta konfiskatsii yak vydu pokarannia za chynnym Kryminalnym kodeksom Ukrainy. "Comparative characteristics of special confiscation as another measure of a criminal law nature and confiscation as a type of punishment under the current Criminal Code of Ukraine". *South Ukrainian Legal Journal*. No. 2. P. 26–28 [in Ukrainian].

33. Popovych, O.V., Tomash, L.V. (2020). Konstruktyvni osoblyvosti kryminalno-pravovykh sanktsii st. 1102 Kryminalnogo kodeksu Ukrainy. "Constructive features of criminal sanctions under Art. 1102 of the Criminal Code of Ukraine". *State and Regions*. No. 1 (67). Vol. 2. P. 88–94. (Series: Law) [in Ukrainian].

34. Yakovets, I.S. (2013). Teoretychni ta prykladni zasady optymizatsii protsesu vykonannia kryminalnykh pokaran. "Theoretical and applied principles of optimizing the process of execution of criminal punishments": monograph. Kharkiv: Pravo. 392 p. [in Ukrainian].

35. *Bekkaria, CH.* (2014). Pro zlochyny i pokarannia. "On crimes and punishments"; trans. from Italian M.M. Isaiev. Kyiv: InYure. 240 p. [in Ukrainian].

36. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Verkhovnoho Sudu Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen statti 69 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy (sprava pro pryznachennia sudom bilsh miakoho pokarannia). "Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case based on the constitutional submission of the Supreme Court of Ukraine regarding the compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the provisions of Article 69 of the Criminal Code of Ukraine (the case regarding the imposition of a milder punishment by the court)" dated November 2, 2004 No. 15-pp/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text> (Date of Application: 23.05.2024) [in Ukrainian].

37. Pro zastosuvannia amnistii v Ukraini. "On the application of amnesty in Ukraine": Law of Ukraine dated October 1, 1996 No. 392/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Date of Application: 23.05.2024) [in Ukrainian].

38. Kryminalnyi kodeks Frantsuzkoi Respubliki. "Criminal Code of the French Republic". Kyiv: OVC. 2017. 348 p. [in Ukrainian].

39. Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung. Strafgesetzbuch. BGBI. I S. 2146. Artikel 4 des Gesetzes vom 4. Dezember, 2022. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/StGB.pdf> (Date of Application: 23.05.2024) [in German].

40. Kryminalnyi kodeks Yaponii. "Criminal Code of Japan". URL: https://www.academia.edu/37779174/%D0%A3%D0%9A_%D0%AF%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%B8_doc URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Date of Application: 23.05.2024) [in Ukrainian].

UDC 343.272

Romaniuk Bohdan,

Candidate of Juridical Sciences, Docent,
Honored Lawyer of Ukraine, Professor of the
National Transport University, Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0009-0004-9674-1539

Riabyi Serhii,

Candidate of Juridical Sciences,
Honored Lawyer of Ukraine, Head of the Department,
State Research Institute MIA Ukraine, Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0002-7854-4193

CONFISCATION OF PROPERTY IN THE CRIMINAL LEGISLATION OF UKRAINE

The article is devoted to the analysis of such a criminal law institution as confiscation of property and consideration of the expediency of the existence of its separate forms as a measure of criminal law influence on crime in modern conditions.

The main and important views of scientists who have already studied the problematic issues of legal regulation of property confiscation are outlined.

The article highlights a set of problematic issues related to the legislative regulation of confiscation of property in the course of criminal proceedings. It is noted that confiscation

© Romaniuk Bohdan, Riabyi Serhii, 2024

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2024.2\(64\).16](https://doi.org/10.36486/np.2024.2(64).16)

Issue 2(64) 2024

<https://naukaipravookhorona.com/>

of property plays a significant role as a measure of criminal law influence with the aim of increasing the effectiveness of the process of combating crime and restoring the violated rights of victims as a result of criminal offenses.

At the same time, attention is drawn to some legal forms and the process of applying confiscation of property as an additional punishment and its compliance with the principle of the inviolability of a person's right to property and the expediency of preserving it in the criminal punishment system.

A comparative analysis of the criminal law laws of Ukraine and foreign countries, which regulate the confiscation of property in criminal proceedings, was conducted.

The prospects for solving the problems that occur in the legal regulation of the application of confiscation of property are considered, and separate ways of improving this criminal law institution in the criminal law of Ukraine are proposed.

Keywords: criminal law, law on criminal responsibility, criminal punishment, sanction, punishment, confiscation of property, special confiscation, effectiveness of punishment, appointment of punishment.

Отримано 30.05.2024